BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY O‘ZLIGINI ANGLASHINING PSIXOLOGIK OMILLARI

Termiz davlat pedagogika instituti psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi
To‘raxonova Mohinur Abdunazar qizi
turaxanova94@inbox.ru

Annotatsiya: Milliy tarbiya tizimini takomillashtirish jarayonida oila va uning ahamiyati haqidagi bilimlarni shakillantirish, oila va oilada bola tarbiyasi masalasi, komil inson shaxsini shakllantirishda ta’lim-tarbiya borasidagi barcha imkoniyatlar va qadriyatlardan to‘la foydalanmoq kerak. Milliy tarbiya esa inson shaxsini shakllantirishda milliy meros, an’ana va qadriyatlardan samarali foydalanish, katta imkoniyat beradi.Maqolada ushbular haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Bo‘lajak o‘qituvchi, o‘zlikni anglash, psixologik omillar, kasbiy-pedagogik kompetentlik, kasbiy mahorat.

Respublikamizning so‘nggi yillarida ta’lim sifatini oshirish va talaba yoshlarda yuksak bilim va iste’dodni rivojlantirish hamda faol fuqarolik jamiyatining shakllantirilishiga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo‘nalishlari belgilanib, zarur huquqiy-me’yoriy asoslari yaratildi: «Yoshlar uchun ochiq va sifatli o‘qitish tizimini qaror toptirish, ta’limning barcha bosqichlarida yoshlarning mukammal bilim olishini ta’minlash, iqtidorli va iste’dodli o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash hamda rag‘batlantirish»[1]vazifalariga asoslanib, shaxsda o‘quv faoliyatida o‘zini o‘zi faollashtirish xususiyatini rivojlantirish va takomillashtirish yuzasidan ilmiy tadqiqotlarni chuqurlashtirishga qaratilgan yangicha nazariy echimlarni topish imkoniyatlari yaratildi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son «2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida», 2021 yil 13 iyuldagi PF-6260-son «Yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy faolligini yanada oshirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»[2] «O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 - yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»[3] Farmonlarida ta’lim tizimidagi islohotlarning ustuvorligi huquqiy asoslarda belgilab qo‘yilgan.

O‘quv faoliyatida talabalar o‘zini o‘zi faollashtirishining psixologik xususiyatlarini o‘rganish o‘zini o‘zi bilish, o‘zini o‘zi rivojlanishi, shaxs fikrlash darajasi va bilish faoliyati, psixik sog‘lom shaxs va uning rivojlanishi uchun shart-sharoitlar, malakali mutaxassislarni tayyorlash tizimi mazmunini tashkil qilishi va boshqarish, o‘zini o‘zi tarbiyalash, o‘zini o‘zi kamol toptirish nuqtai nazaridan yondashishiga harakat qilinishi lozim.shuningdek, eng avvalo talaba yoshlarda

---

[1] Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” http://lex.uz/docs/3107036

[2] 2021 yil 13 iyuldagi PF-6260-son «Yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy faolligini yanada oshirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»

[3] «O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 - yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida»

kasbiy mas’uliyat shakllanishining psixologik xususiyatlari ijtimoiy, individual-psixologik tuzilmaga ega bo‘lgan shaxs tiplari, xususiyatlari hamda shaxsning axloqiy-etik mas’uliyat darajasi, kasbiy irodaviy-mas’uliyatning barqarorligi, koping sifatlarning o‘ziga xosligi va sub’ektiv lokal nazoratning yo‘nalganligiga bog‘liq holda namoyon bo‘linishini ko‘rishimiz mumkin. Raqobatbardosh iqtisodiy-ijtimoiy munosabatlar sharoitida ta’lim tizimida yuzaga keladigan kuchli raqobatga bardoshli bo‘lish ehtiyoji har bir mutaxassisni o‘zida kasbiy kompetentlik va unga xos sifatlarni tarkib toptirishga undaydi. Kasbiy faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olish asosida kasbiy-pedagogik kompetentlikning muayyan sifatlari namoyon bo‘ladi. Xususan, pedagogga xos kasbiy kompetentlik negizida ijtimoiy, maxsus (psixologik, uslubiy, informatsion, kreativ, innovatsion hamda kommunikativ), shaxsiy, texnologik va ekstremal kompetentlik kabi sifatlar aks etadi.

Bo‘lajak o‘qituvchilarning zamonaviy talablar asosida kasbiy tayyorgarligini ta’minlash, har tomonlama yetuk, barkamol yoshlarni yetishtirish uchun albatta malakali, o‘z mutaxassisligini chuqur egallagan kasbiy-pedagogik salohiyatli o‘qituvchilar tarbiyalash zamonaviy ta’lim integratsiyasining asosiy vazifasidir. Shu bilan bir qatorda, bo‘lajak pedagoglarni o‘z - o‘zini boshqarishning ijtimoiy-psixologik vositalari asosida shakllantirish va rivojlantirishdan iborat. Hozirgi zamon o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi va uning shaxsiy hamda kasbiy kamolotiga (psixologiyasiga) yuksak talablar qo‘yadi:

a) mamlakatimiz ijtimoiy-tarixiy taraqqiyotining barcha bosqichlarida o‘qituvchining shaxsi yuksak ijtimoiy mavqega ega bo‘lib, xalqning etnik ongi va tafakkuri namunasi sifatida e’zozlangan. Zamonaviy o‘qituvchi ham ana shunday yuksak ijtimoiy mavqeni egallashi nazarda tutilgan.

b) ilmiy psixologiyaning tahlillariga ko‘ra ta’lim va tarbiya shakli, mazmuni va mohiyatiga binoan milliy-etnik hodisa bo‘lib, xalqning ongi, qarashlari, qadriyatlarini o‘zida mujassamlashtiradi. Tabiiyki, har bir xalqning etnopsixologiyasi va millatga xos idealini o‘qituvchi o‘z millatining ta’limi va tarbiyasi orqali ro‘yobga chiqarishga yo‘naltirgan bo‘ladi.

v) hozirgi zamon o‘qituvchisi kasbiy faoliyatga moslashuvining samarali kechishi zamonaviy o‘qitish metodlarining o‘ziga xos xususiyatlarini mukammal egallaganligi, amaldagi ta’lim va tarbiya tamoyillariga qat’iy rioya qilishi, zamonaviy o‘qituvchi uchun zarur bo‘lgan kasbiy bilim, shaxsiy hamda kasbiy xislatlarni o‘zida mujassamlashtirganligi va undan kasbiy faoliyatida oqilona foydalana olishi bilan belgilanadi.

g) Zamonaviy o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligi jarayonida, o‘qituvchi egallashi zarur bo‘lgan psixologik-pedagogik tarbiyaviy ta’sirlarning majmui mazkur etnik jamoaga xos axloqiy, ijtimoiy-huquqiy va ishlab chiqarish mehnati me’yorlarining evolyutsiyasiga mos tushishi hamda tarbiyalanuvchilarning mazkur psixologik-pedagogik ta’sirlarga moslasha olish imkoniyatlarini ham e’tiborga olishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” http://lex.uz/docs/3107036

2. Norbosheva, M. (2022). О ТЕХНИКЕ НАЧАЛА РАЗГОВОРА С КЛИЕНТОМ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОМ КОНСУЛЬТИРОВАНИИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7456

3. Abdullayeva, S., & Eshmuradov, O. (2023). ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ И ВЫБОР ПРОФЕССИИ УЧАЩИМИСЯ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОМ ЗНАНИИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8395

4.Eshmurodov, O. (2022). ОИЛА МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК ОМИЛЛАРИ.

5.Norbosheva, M. (2022). МУЛОҚОТ ЖАРАЁНИДА МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛА ШАХСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК РИВОЖЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7459

6.Eshmurodov, O. (2022). ЎЗБЕК ОИЛАСИ МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7449

7.Ashurova, S. (2023). SOGʻLOM PSIXOLOGIK TURMUSh TARZI TOʻGʻRISIDAGI TASAVVURLARINING ShAKLLANISHI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8314

8.Elamanovich, E. O. (2022). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS AFFECTING THE UPBRINGING OF CHILDREN IN FAMILY RELATIONSHIPS. Science and Innovation, 1(4), 201-205.

9.Eshmurodov, O., & Fazliddinova, U. (2023). OILADAGI IJTIMOIY PSIXOLOGIK MUHITNING BARQARORLIGI TA’MINLAShDA QAYNONA VA KELIN MUNOSABATLARINING Oʻ‘RNI . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8259

10.Eshmurodov, O. (2023). OILAVIY MUNOSABATLAR BARQARORLASHSHUVIDA MILLIY QADRIYATLARNING AHAMIYATI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8238

11.Eshmurodov, O. (2022). ЎЗБЕК ОИЛАСИ МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ . Журнал

Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7449
12.Eshmurodov, O. (2022). ҚАЙНОНА ВА КЕЛИН ЎРТАСИДАГИ МУНОСАБАТЛАРНИНГ БОЛАЛАР ТАРБИЯСИГА ТАЪСИРИ . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7431
13.Jabborov, X., & Eshmuradov, O. (2023). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИ ИШЛАРИДА МИЛЛИЙ ТАРБИЯ МАСАЛАСИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8394
14.Eshmurodov, O. (2022). ЎЗБЕК ОИЛАСИ МУСТАҲКАМЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(6). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/7449
15.Нарбашева, М. А.(2021). Оилавий муносабатларнинг таълим-тарбия самарадорлигига таъсири. Таълим ва инновацион тадқиқотлар. (maxsus son) 165-169.
16.Ashurova, S. (2023). SOG‘LOM PSIXOLOGIK TURMUSh TARZI TO‘G‘RISIDAGI TASAVVURLARINING ShAKLLANISHI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8314
17.Norbosheva, M. (2023). ИГРА КАК СРЕДСТВО ОВЛАДЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8384
18. Eshmurodov, O., & Eshboyeva, B. (2023). O‘SMIRLIK DAVRIDA JINSIY STERIOTIPLARNING YOSH XUSUSIYATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8388
19. Жабборов Хазрат Хусенович. Миллий тарбиянинг қадимий ва замонавий ижтимоий-психологик омиллари. Таълим ва инновацион тадқиқотлар образование и инновационные. Халқаро илмий-методик журнал. ИССЛЕДОВАНИЯ EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH № 9, 2022 сентябр. Б. 270-283
20.Хазрат Хусенович Джабборов Социально-психологические индикаторы национального воспитание. **Science and education scientific journal** ISSN 2181-0842. Volume 3, Issue 3. March 2022. Page 1082-1089. https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/2883
21. Kh.Kh. Jabborov. The study of the problem of national education by eastern thinkers. **International Journal of Pedagogics** (ISSN – 2771-2281) VOLUME 03 ISSUE 02 Pages: 14-20 SJIF IMPACT FACTOR (2021: 5. 705) (2022: 5. 705) (2023: 6. 676) OCLC – 1121105677/ Online Link:- http://theusajournals.com/index.php/ijp/article/view/765

22. Botirova Dilafruz Bozorovna International Journal of Mechanical Engineering. ISSN: 0974-5823. Vol. 7 No. 2February, 2022 –B 1838-1843. https://www.scopus.com/sourceid/21101016918/
23.Elamanovich, E. O. (2022). SOCIO-PSYCHOLOGICAL FACTORS AFFECTING THE UPBRINGING OF CHILDREN IN FAMILY RELATIONSHIPS. Science and Innovation, 1(4), 201-205.
24.Norbosheva, M. (2023). ИГРА КАК СРЕДСТВО ОВЛАДЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8384
25.Mardonov, E. (2023). O‘QUVCHILARDA TAFAKKUR XUSUSIYATLARINI RIVOJLANISH JARAYONI . Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8472
26.Baxtiyorov, R., Botirova, D., & 3Jo‘rayeva , M. (2023). KICHIK MAKTAB YOSHIDA MULOQOTCHANLIK ORQALI AXLOQIY FAZILATLARNI RIVOJLANTIRISH. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8471
27.Karimova, M. (2023). QIZLARNING MUHABBAT BORASIDAGI TASAVVURLARINING OILA MUSTAHKAMLIGIGA TA’SIRI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2). извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8470
28.Elamanovich, O. E. (2022, October). OILAVIY MUNOSABATLARDAGI NIZOLARNING KELIB CHIQISH SABABLARI. In Archive of Conferences (pp. 1-7).
29.Elomonovich, E. O. (2022). OILA PSIXOLOGIYASINING NAZARIY ASOSLARI, OILAVIY MUNOSABATLAR PSIXOLOGIYASI. Gospodarka i Innowacje., 20, 49-51.
30.Eshmuradov, O., & Ismoilova, G. (2022). OILAVIY MUNOSABATLARDA BOLALAR TA’RBIYASIGA TA’SIRI ETUVCHI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. Science and innovation, 1(B4), 201-205.
31.Eshmuradov Olmosbek Elamanovich (2021). OILA BARQARORLIGINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (4), 1318-1323.
32.M. A. Тилакова, & O. Э. Эшмурадов (2021). КРЕАТИВ КОБИЛИЯТЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ. Scientific progress, 1 (6), 143-149.
33.O. Eshmuradov, & G. Ismoilova (2022). OILAVIY MUNOSABATLARDA BOLALAR TA’RBIYASIGA TA’SIRI ETUVCHI IJTIMOIY-PSIXOLOGIK OMILLAR. Science and innovation, 1 (B4), 201-205. doi: 10.5281/zenodo.6902544

34.Kamolova, Shirin Usarovna, & Axmedova, Fotima Xurramovna (2022). SOG‘LOM SHAXS HAYOTIDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O‘RNI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (2), 630-636.
35.Norbekova, B. S. (2016). YOSH VA O‘TISH DAVRI XUSUSIYATLARINING PEDAGOGIK QAROVSIZ O‘SMIRLAR KELIB CHIQISHIGA TA’SIRI. The edition is included into Russian Science Citation Index., 77.
36.Норбекова, Б. 2021. Духовное воспитание - как основа психологического воспитания. Общество и инновации. 2, 10/S (ноя. 2021), 105–109. DOI:https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss10/S-pp105-109.
37.Shavkatovna, N. B. (2022). AXBOROT TEXNOLOGIYALARI BILAN ISHLOVCHI SHAXSLARNING PSIXOLOGIK XOLATINING PATOLOGIYASI. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research, 658-662.
38.Norbekova, B. (2022). O‘roqboyeva M. Maktabgacha ta ‘limda psixologik xizmatni tashkil etishning o‘ziga xos jihatlari. Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar, 1(1), 481-483.
39.Norbekova, B. (2021). Socio-Psychological Characteristics of National Character. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)-Peer Reviewed*, *7*(1).
10.Норбекова, Б. 2021. Духовное воспитание - как основа психологического воспитания. *Общество и инновации*. 2, 10/S (ноя. 2021), 105–109.
41.Норбекова, Б. (2021). Духовно-нравственный образ семьи. *Общество и инновации*, *2*(2/S), 123-128.
42.NORBEKOVA, B. (2021). Жамият ва инновациялар–Общество и инновации–Society and innovations.
43.Норбекова, Б. (2020). МИЛЛИЙ ХАРАКТЕР ШАКЛЛАНИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *Научно-просветительский журнал" Наставник"*.
44. Yo‘ldoshyev, S., & Jo‘lmurodov , O. (2023). PSIXOLOGIK SALOMATLIK QADRIYAT SIFATIDA. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(3), 3-7. извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8481
45.Yo‘ldoshyev, S., & Fayzullayeva, M. (2023). STRESSNI KELIB CHIQISH SABABLARI VA ZAMONAVIY PSIXOLOGIK YECHIMLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(3), 8-14. извлечено от https://ppmedu.jdpu.uz/index.php/ppmedu/article/view/8482